

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА НАСТАВНО-НАУЧНАТА
ОБЛАСТ ФИНАНСИИ НА ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” - ШТИП**

Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев”- Штип на 73.Седницата, одржана на 24.2.2014 година, донесе Одлука бр. 1702-60/16 од 24.2.2014 година за формирање на Рецензентска комисија за подготвување и поднесување на писмен реферат за пријавени кандидати по Конкурсот објавен на 1.2.2014 година за избор на еден наставник во сите звања за наставно-научната област **финансии** на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев” - Штип, во состав:

- проф. д-р Благоја Наневски – област финансии (претседател);
- проф. д-р Томе Неновски– област финансии (член);
- проф. д-р Ристо Фотов -област финансии (член).

На распишаниот Конкурс објавен во весникот „Нова Македонија” на 1.2.2014 година за избор на наставник во сите звања за наставно-научната област **финансии** на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип, како единствен кандидат за разгледување на рецензентската комисија е доставена пријавата на кандидатот **доц.д-р Крсте Шајноски**.

Пријавата внимателно ја разгледавме и утврдивме дека кандидатот **доц.д-р Крсте Шајноски**, според распишаниот Конкурс, уредно, навремено и во комплет ги има доставено следниве документи: 1.Пријава; 2.Универзитетска диплома за доктор на економски науки (оригинал и три копии заверени на нотар); 3.Кратка биографија (CV) (четири примероци); 4.Потврда за познавање на странски јазик заверена на нотар; 5.Уверение за државјанство; 6.Список на објавени научни и стручни трудови и по еден примерок од истите и 7.Еден примерок од докторскиот труд.

По разгледувањето на приложената документација, Рецензентската комисија до Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев” - Штип го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатот **д-р Крсте Шајноски** е роден на 3 август 1973 година во Охрид. Во Скопје завршува основно образование и средно економско образование, како и Економски факултет – насока Финансии и банкарство.

По завршувањето на високото образование се вработува како новинар во Телевизија „Телма“. Во телевизијата, како новинар, следел настани од економска проблематика, со акцент на финансиското и банкарското работење во земјава. Паралелно работи и како соработник во економската редакција на Американска радио мрежа „Радио слободна Европа“. Работејќи како новинар ги положил испитите на постдипломските студии на финансиски менаџмент во Економскиот институт во Скопје и во 2006 година ја одбрал магистерската теза „**Влијанието на банките врз берзанските движења во Република Македонија-скок на акциите во 2005 година**”.

Три години подоцна, под менторство на проф. д-р Благоја Наневски ја подготви и на 24 април 2009 година во Економскиот институт во Скопје ја одбрал докторската дисертација на тема „**Потреба и можности за унапредување на пазарот на долгорочни хартии од вредност во финансирањето на развојот на Република Македонија**”.

Покрај академското, остварил и дополнително стручно образование. Во 2006 година, во Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија, го положил стручниот испит за вршење на работи со хартии од вредност во Република Македонија и се стекнал со лиценца на брокер, а во 2007 година го положил и испитот за инвестициско советување и се стекнал со лиценца инвестиционен советник.

Од 1 јануари 2007 година спогодбено ја напуштил новинарската работа и ја формирал фирмата за финансиски консалтинг „Инвеститор“. Во почетокот на 2008 година бил назначен за извршен директор на „Еуро брокер“, брокерска куќа со големо овластување.

Во досегашната работа се стекнал со вештини за работа и користење на сите неопходни компјутерски програми, како што се: MsOffice; Word, Excel, Power Point и слично.

По докторирањето е избран во наставното звање доцент на Економски факултет во Штип, каде што работи и денес. Од 2012 година го раководи бизнис информативниот проект factog.mk. Во 2010 и 2011 година бил надворешен консултант на „Илирика фонд менаџмент“ а.д. Скопје и на PR агенцијата „Република- Скопје“

Во периодот по изборот за доцент на Економскиот факултет во Штип, кандидатот има остварено значајни активности во областа на наставно-образовната, научноистражувачката, стручно-апликативната и организациската дејност.

Наставно-образовна дејност

Од изборот во доцент на Универзитетот „Гоце Делчев“, д-р Крсте Шајноски за потребите на наставата на Економски факултет има издадено:

- рецензирана скрипта по Монетарна економија;
- рецензирана скрипта по Девизен систем и девизно работење;
- рецензиран практикум по Монетарна економија.

Истовремено се јавува и како рецензент на учебник „Финансиски менаџмент“ од д-р Ристо Фотов и рецензент на скрипта на д-р Виолета Мацова.

Д-р Крсте Шајноски се јавува и како ментор на прв и втор циклус студии. Ментор е на еден магистрант кој успешно го одбрани својот магистерски труд на Економски факултет. Истовремено е член на комисијата за одбрана на уште три магистерски труда.

Ментор е и на повеќе од 7 (седум) успешно одбранети дипломски работи и член е на комисијата на повеќе од 7 (седум) успешно одбранети дипломски работи на студенти од прв циклус на Економски факултет.

Д-р Крсте Шајноски се јавува и како рецензент на 12 наставници и соработници на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Предмети што ги покрива и за кои е избран на Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип:

Прв циклус студии:

Економски факултет– Штип, Струмица, Кочани, Радовиш

1. Монетарна економија
  2. Девизен систем и девизно работење
  3. Финансиски пазари и институции
  4. Хартии од вредности портфолио менаџмент
  5. Девизна политика
  6. Макроекономија
  7. Економија на развој
- Факултет за туризам и бизнис логистика – Штип и Гевгелија
1. Надворешно трговско и девизно работење

Правен факултет – Штип и Кочани

1. Регулација на финансиски пазари

Факултет за информатика - Штип

1. Монетарна економија
2. Финансиски пазари и институции

Втор циклус студии:

Економски факултет- Штип

1. Пари и банки
2. Современи концепции на парите

3. Управување со финансиски институции
4. Управување со финансиски инструменти
5. Финансирање на претпријатијата

Факултет за информатика

1. Портфолио менаџмент

Трет циклус студии:

Економски факултет

1. Финансиски пазари и институции
2. Банкарство

Кандидатот д-р Крсте Шајноски беше ангажиран во подготовката на наставната програма за прв циклус студии на Економски факултет во Штип – Финансии, банкарство и осигурување и во подготовката на програмата за втор циклус студии на истиот факултет – Финансии и банкарство.

Д-р Крсте Шајноски се јавува и како автор на 31 колумна (стручно-научни популарни статии) во кои ги опсервира економските прашања, нудејќи решенија поткрепени од научни сознанија и учествува со 19 опсервации на актуелни теми од областа на финансиите, емитувани преку печатените и електронските национални медиуми.

Научноистражувачка дејност

Објавени научни и стручни трудови од последниот избор до денес

Резултатите од научната и стручната активност на кандидатот д-р Крсте Шајноски се презентирани пред домашната и странската научна јавност преку објавување на повеќе научни и стручни трудови.

Од подолу приложените трудови се гледа дека кандидатот доц. д-р Крсте Шајноски, во изминатиот период, по изборот во доцент остварил значајна научноистражувачка и стручно-апликативна дејност во областа на финансиите. Резултатите од истражувањата ги презентирал во домашни и меѓународни научни списанија, во други меѓународни публикации и на повеќе меѓународни научни конференции. Многу од нив, на популарен начин, ги направил достапни и на пошироката јавност, вклучувајќи се во расправи за определени актуелни економски проблеми, со објавување на коментари и колумни во повеќе печатени и електронски медиуми во земјава.

Од трудовите се гледа дека кандидатот покажува интерес не само за поширок опфат на проблеми од сферата на финансиите, туку и за покомплексно третирање на финансиските проблеми, имајќи ги предвид нивните причинско-последични врски, од една страна, со економскиот развој на земјата, а од друга, со влијанијата од меѓународното опкружување. Ваквото видување ќе го аргументираме со евалуација на рецензираните скрипти и на неколку од 27-те наведени трудови и бројните коментари и колумни.

Рецензирани скрипти

Доц. д-р Крсте Шајноски, „Девизен систем и девизно работење“.

Во овој труд кандидатот материјата од предметот ја презентира покомплексно, отколку што тоа се прави преку запознавање на институциите и инструментите на девизниот систем, независно од условите во кои тие се појавиле и развиле. Со право смета дека бројните факти и информации во врска со девизите и девизното работење не се доволни да се сфати суштината на девизниот систем, доколку недостасуваат разгледувања на причинско-последичните односи во областа на интервалутарните односи во светот и нивното влијание врз националните економии. Не е доволно да се научи дека има различни видови фиксни и флукуирачки курсеви, ако не се разбере зошто фиксните курсеви (вклучувајќи ги и фиксните но приспособливи курсеви во Бретонвудскиот систем), кои функционираа подолг период, се напуштија и се премина на флукуирачки курсеви? Кои се проблемите и последиците од таквиот пресврт? Колку таквата промена има удел во актуелните глобални нерамнотежи? (појава на дефицитни и суфицитни земји во надворешно трговските и тековните биланси) итн.

Во овој контекст со право настојува да ја надмине практиката предметна материја да се сведува на техника, без елаборирање на суштината на клучните поими. На пример, не е доволно да се научи дека валутната конвертибилност денеска е замена на една во други валути. Тоа е точно, но треба да се знае дека валутната конвертибилност не се исцрпува со техниката на конверзија. Од еволуцијата на валутната конвертибилност произлегува дека нејзините облици не се неутрални во економските збиднувања во светот. Таа е значајна стокотно-парична категорија подложна и погодна за манипулирање и во националните стопанства и во светското стопанство. Појавата на „нови видови“ конвертибилност кои се објаснуваат со техниката на замена ја замаглуваат економската суштина на поимот, т.е. потребата за мултилатерализација во меѓународните плаќања.

Во овој контекст е незаобичаено и прашањето за создавање на светска валута, наспроти националните валути (на развиените економии) кои вршат функции на светски пари. Неоправдано е дипломираните студенти да не знаат дека денарот е деклариран како конвертибилен, да не знаат од кој тип е таквата конвертибилност, какви се правата и обврските на стопанските субјекти и какви се последиците од одржувањето на конвертибилен статус на денарот. А во истовреме добиваат многу информации за мерките и инструментите со кои се ограничуваат и/или забрануваат меѓународните плаќања, како да се подготвуваме за изолација на националната економија од странските влијанија. Студентите треба да се подготват да го разберат односот меѓу времено потребните ограничувања и забрани во меѓународните плаќања воразвојот на националната економија и либерализацијата декларирана со прифаќањето на обврските од член 8 од Статутот на ММФ, односно од надворешната конвертибилност на денарот.

Споменатите проблеми имаат значајно влијание во конципирањето и изградувањето на девизниот систем во македонското стопанство. Тие ја детерминираат политиката во областа на девизното работење во таа смисла дали таа ќе се потпира врз девизни ограничувања или врз либерализација на плаќањата со странство (при што конвертибилниот статус на домашната валута претставува највисок степен на либерализација). И едниот и другиот начин на регулирање на меѓународните плаќања во земјата имаат предности и слабости, меѓутоа тие треба да се одберат од аспект на тоа што Македонија е мала и недоволно развиена земја.

Имајќи го претходно реченото предвид, кандидатот материјата од девизниот систем и девизното работење ја изложува во два дела. Во првиот се разгледува девизниот систем и девизната политика воопшто, а во вториот конкретно се презентира девизниот систем и девизното работење во Република Македонија. Со тоа се воспоставува солидна врска меѓу општото и конкретното и во голема мера се редуцира апстрактноста во презентирањето на материјата. Тоа е добра основа за нејзино полесно совладување од страна на студентите, а подоцна и за активна примена на стекнатите знаења.

Со ваквиот пристап во многу се олеснува совладувањето на „техниката“ во обезбедувањето на средства за меѓународни плаќања. Со разбирањето на нивната суштина се избегнува опасноста да се инсистира на техники кои често, но краткорочно гледано, се прифатливи, но во суштина се контрапродуктивни од аспект на долгорочните интереси за рационално вклучување на националното стопанство во меѓународната поделба на трудот. Покрај научната издржаност во елаборацијата на материјата, авторот успеал преку јасно изразување и систематичност во презентирањето да ја приближи до студентите, бидејќи од нив се очекува да се ангажираат да дојдат до повисок степен на знаење и разбирање на проблематиката од девизниот систем и девизната политика.

Доц. д-р Крсте Шајноски, „Монетарна економија“

Во скриптата „Монетарна економија“ кандидатот предметната материја ја изложува покомплексно, незадоволувајќи се со презентирањето на бројни информации и објаснувања за тоа ШТО, КОГА и КАДЕ се случило нешто во врска со парите во националните економии и на глобално ниво. Со право смета дека за разбирање на нивната суштина енеопходно да се согледа КАКО се случила определена појава и, уште повеќе, ЗОШТО така се случила. Немало ли други алтернативи? Дополнувањето на знаењата од монетарната економија и од овие аспекти ќе придонесе студентите уште за време на студирањето да изградат сопствено

мислење (како повисок степен на знаење) и да се оспособат компетентно да одлучуваат кога ќе се променат условите и во националната економија и во меѓународните монетарни и финансиски односи.

Трудот опфаќа два дела. Во првиот дел се разгледува феноменот на парите и нивниот развој воопшто, а во вториот монетарно-кредитниот систем и политика на Република Македонија.

Не навлегувајќи подетално во прикажување на содржината на скриптата, сакаме да укажеме дека авторот успеал на систематски начин да ја објасни појавата на парите како посреднички производ во размената и на нивниот развој во сила која игра голема улога во функционирањето на пазарните економии во современиот свет, со позитивни, но и негативни ефекти, во зависност од успехот или неуспехот во менаџирањето со парите.

Појдовна точка во објаснувањето е тоа дека појавата и развојот на парите се случуваат во пазарни стопанства и нивната економска улога најцелосно доаѓа до израз во такви средини. Доколку во економијата постои слободна понуда и побарувачка парите ја остваруваат својата улога како пасивен фактор во стопанските случувања. Секое отстапување од целосното остварување на пазарниот принцип на слободна понуда и побарувачка, независно од причините, повлекува определени деформации во некоја од функциите на парите. Од денешен аспект гледано, до најголеми модификации е дојдено (по напуштањето на златно-девизниот стандард) во остварувањето на функцијата на парите како мерка на вредноста и мерило на цените и на функцијата на парите како светски пари (со наметнувањето на неколку национални валути во функција на светски пари, при флукуирачки курсеви во меѓувалутните односи во светот). Таквиот развој на парите во функција на светски пари има силно влијание врз конципирањето и спроведувањето на националните монетарно кредитни политики.

До промена на улогата на парите во меѓународните економски односи е дојдено, пред сè, поради давањето предност на внатрешната стабилност на националните економии во однос на надворешната стабилност. Тоа се случи со појавата на монополите, со преземањето на протекционистички мерки и ограничувања во меѓународните плаќања. Со овие потези се менува природниот амбиент на парите, а со тоа и нивното значење во променетите услови. Парите (особено, во својот кредитен облик) се јавуваат како средство за влијание врз стопанските активности. Но, нивното влијание не се манифестира само со позитивни ефекти, туку и со нарушувања поради игнорирањето на законот за оптек на парите. Со добро менаџирање со парите во една национална економија може да се оствари многу, преку создавање на непречени услови за репродукцијата (од страна на парите), но не и колку што се сака (во растот на БДП, вработеноста итн.), зашто таквите желби се остваруваат низ процесот на производство и пазарната верификација на произведеното, а не со печатење на пари. Националното богатство не се зголемува со печатење пари, туку со производство на стоковни вредности верифицирани на домашниот и на странските пазари. И само во овој контекст, смета авторот, треба да се сфатат и оценуваат стратешките монетарни теории и врз нив заснованите концепции на монетарно-кредитна политика. Тие се појавуваат и применуваат во определени околности, а со промената на околностите се јавува потреба за нови модели во регулирањето на оптекот на пари, па и за нови стратегии.

Во елаборацијата на развојот на парите авторот посебно значење им придава на пресвртните точки- напуштањето на системите на златно важење и преминот од стоковни пари (златни, во случајот) на употреба на непокриени пари (fiat money) и преминот од фиксни на флукуирачки курсеви во меѓувалутните односи во светот, со оглед на импликациите во меѓународните монетарни и финансиски односи и во водењето на монетарно-кредитните политики во националните економии. Зашто, вклучувањето на националните стопанства во меѓународната поделба на трудот, што е од интерес на секоја земја, е во директна врска и со функцијата на парите како светски пари, во сите нивни функции, особено како мерка на вредноста и мерило на цените, како средство за плаќање и како средство за зачувување на вредноста. А парите кои не би ги остварувале успешно овие функции се лоши пари и не придонесуваат за унапредување на меѓународните економски односи и на процесите на економска глобализација, слично како што лошите национални валути не придонесуваат за рационален стопански развој на националните економии.

Во овој контекст авторот со право истакнува дека тоа што паричниот систем е збир на прописи и правила што ги донесува државата, не значи дека со нив уредувањето на парите може да се врши според „желбите“, туку мора да се води сметка дека парите се економска категорија, подложна на сопствени закони, кои се надвор од дострелот на правните прописи. Како економска категорија парите се подложуваат на законите на стопанскиот живот, а тие не можат ниту да се укинат ниту да се заобиколат со правни прописи. А доколку, сепак, се посегне и кон тоа, тогаш придржувањето кон таквите прописи има негативни последици во стопанскиот развој. На пример, со прописи може да се востанови биметалистички паричен систем, меѓутоа тој ќе се претвори во монометализам на оној метал чијашто вредност во однос на другиот монетарен метал ќе падне. Таквата промена не се врши со никаков правен пропис, туку преку постапките на учесниците во платниот промет односно преку однесувањето на јавноста. Или, со законски пропис може да се пропише обврска за конвертибилност на банкнотите за злато. Меѓутоа, ако централната банка, под кој било изговор, го изигра таквиот пропис банкнотите не можат да се сметаат за банкноти во смисла на паричното уредување, туку како книжни пари. Авторот потсетува и на еден наш пример. Република Македонија декларира надворешна конвертибилност на денарот во 1998 година, меѓутоа никој во земјата не успеа да купува со денари во странство, што би било соодветно на логиката на таквата категорија на националните пари. Тоа докажува дека таквата декларација не била во согласност со степенот на развиеноста на националното стопанство и неговата вклученост во меѓународната поделба на трудот, кој би го оправдал таквиот статус на националната валута.

М-р Крсте Шајноски, „Берзански бум во 2005“

Со овој труд студентите се здобиваат со знаење за една од најновите пазарни институции во земјава - Берзата за долгорочни хартии од вредност, чијшто развој е од суштинско значење за ефикасно функционирање на пазарот на капитал, како сегмент на секоја монетарна економија. Таму се сретнуваат побарувачката на долгорочни финансиски средства (во облик на акции и разни видови обврзници) и понудата од страна на индивидуалните вложувачи, штедачи, друштва за пласирање на капитал и се утврдува цената на долгорочните хартии од вредност, а ценовните сигнали имаат силно влијание врз вкупните стопански движења во земјата. Важноста на институцијата ја наметнува потребата за следење и објаснување на случувањата на берзата со цел да се унапредува нејзината функција и да се избегнат евентуално неповолни настани. Неповолни ситуации се кога има и потценети и преценети вредности на акциите. Тие имаат свои причини. А од нивното објаснување ќе зависи и однесувањето на заинтересираните за купување и продажба на долгорочни хартии од вредност.

Во овој контекст кандидатот детално ја објаснува ситуацијата на потценети акции на берзата во почетниот период од нејзиното функционирање. Посебно се елаборирани причините за скокот на цените во 2005 година, а се укажува и на знаците за „пумпање“ на ценовен балон на акциите, кој експлодира во почетокот на глобалната финансиска криза. Берзански бум и слом се случи и на големите светски берзи, меѓутоа, од други причини отколку кај нас. За бумот во голема мерка придонесе и релаксираната монетарна политика на централните банки (политика на евтини пари). По сломот на цените на акциите, во екот на кризата, повторно дојде до пораст на индексите на цените на берзите. Во повеќето случаи тие веќе ги надминаа преткризните нивоа на индексите. И, пак, со поддршка, но сега веќе на политика на ултраевтини пари (преку неконвенционалните мерки на монетарната политика). Меѓутоа, заради тоа проблем е дали се одржливи, ако не се вратат и преткризните стапки на економски раст.

Трудови во домашни научни списанија

Доц. д-р Крсте Шајноски, Инвестиционите фондови - недоволно развиен сегмент на пазарот на капитал, Годишен зборник на Економски факултет – Штип

Во трудот авторот со право го свртува вниманието на научната и стручната јавност на состојбата во развојот на најмладата институција на пазарот на капитал во Македонија. Со валидни аргументи укажува дека со конституирањето и функционирањето

на инвестициските фондови не се остварија очекуваните ефекти во забрзувањето на мобилизацијата на слободните парични средства на граѓаните преку вложувања во долгорочни хартии од вредност. Вложувањето на граѓаните на Република Македонија во инвестициските фондови е занемарливо. Просечно, тие во банките имаат депонирано над 1.100 евра, а во инвестициските фондови имаат вложено само по едно евро.

По описот на состојбите авторот ги открива причините за недоволниот развој на овој сегмент на пазарот на капитал во Македонија и укажува под кои услови инвестиционите фондови можат да го заземат местото кое им припаѓа, како атрактивна алтернатива на пазарот на кредит, слично на развиените економии. Со право констатира дека, иако задоцнето, се создадени сите формално-правни услови за развој на инвестициските фондови како важен сегмент на пазарот на капитал во Македонија, меѓутоа колку тие реално ќе профункционираат зависи од амбиентот за инвестирање во што пресуден е мотивот и интересот на инвеститорите да вложуваат во реален имот воопшто и посебно, развојните проекти да ги реализираат со емисија на долгорочни хартии од вредност т.е. со средства кои од граѓаните и од други инвеститори ги прибираат инвестициските фондови.

Владејќи со причинско-последичните односи во финансиската и реалната сфера, авторот заклучува дека пресврт во работењето на инвестициските фондови може да се очекува доколку се пробие „маѓепсаниот“ круг на бавен раст, доколку се намалат причините за недоволното ниво на инвестиции во земјата. Без зголемување на интересот за инвестирање, па во тие рамки и за зголемување на интересот за прибавување на средства со емисија на долгорочни хартии од вредност, инвестициските фондови не ќе можат да се реализираат како важни посредници меѓу инвеститорите и потенцијалните корисници на средствата.

Доц. д-р Крсте Шајноски, “Opportunities for upheaval in developing market securities in Macedonia”, Годишен зборник - Економски факултет – Штип, 2012, ISSN: 1857- 7628

Трудови во меѓународни научни списанија

Sajnoski Krste, Violeta Madjova, Unconventional monetary policy measures in a world without global currency, Journal of Sustainable Development 2014, 4 (6). ISSN 1857-8519

Во оваа статија кандидатот констатира дека во надминувањето на најголемата финансиска и економска криза, по Големата депресија во 30-тите години од минатиот век, клучна улога одигра примената на неконвенционални мерки на монетарната политика, практикувани како политика на ултраевтини пари. И додека многу се расправа за дострелот и за (не)ефикасноста на применуваните мерки, тој вниманието на научната јавност го свртува кон тоа дека тие можеа да се применат само поради тоа што светот е без светска валута, а функција на светски пари вршат валутите на земјите кои ги користеа ефектите од политиката на ултраевтини пари. Ваквата привилегирана позиција на развиените економии им овозможи неколку години пред кризата да водат релаксирана монетарна и фискална политика (независно од кои причини-дали поради пораст на нееднаквоста и потребата да се ублажи, дали поради недоволна и неефикасна супервизија и контрола на финансиските институции, алчност на менаџментот на „премногу големите за да пропаднат“ итн.), а кога настапи кризата, преку неконвенционалните мерки на монетарната политика се настојува да се одложи пазарното разрешување на нерационално користените кредитни и буџетски средства.

Можноста за примена на политика на ултраевтини пари е создадена со распаѓањето на Бретонвудскиот монетарен систем, со напуштањето на валутната конвертибилност во злато и со преминувањето на флукуирачки курсеви во меѓувалутните односи во светот. Со тоа се овозможи неколку национални валути, пред сè доларот, еврото, јенот и фунтата, да вршат улога на светски пари. И вршејќи ја таквата улога да ги остваруваат не само привилегиите што произлегуваат од тоа, туку да прибегнуваат и кон инфлаторно финансирање на потрошувачката (лична, инвестициска, државна), со можност дел од инфлаторните притисоци да превалуваат и врз другите економии. Во оваа насока се и предлозите за зголемување на таргетираната стапка на инфлација од 2% на 4% или повеќе.

Со примената на неконвенционални мерки на монетарната политика во надминувањето

на последната криза, земјите со водечки валути го интензивираа користењето на привилегиите до ниво на заострување на односите со земјите во подем и другите помалку развиени земји поради неповолното влијание врз нив и врз процесот на глобализација. Затоа, кандидатот смета дека е неопходно да се елиминира претераната привилегија (ex-orbitant privilege) на неколкуте валути како значајна причина за генерирање на кризата и недоволно ефикасно средство за нејзино надминување, со придружни негативни последици не само во националните туку и во глобалната економија. Контрапродуктивните ефекти од примената на неконвенционалните мерки практично ја покажаа неизбежноста од истиснување на националните валути во функција на светски пари, односно од потребата од креирање на глобална валута за да се избегне опасноста од повторување на криза од глобални размери.

Sajnoski, Krste Reasons for reduction of the stock exchange activities in the Republic of Macedonia Journal of Sustainable Development 2013, 4 (6). ISSN 1857-8519

Анализирајќи го остриот пад на цените на акциите на Македонска берза по 2007 година (кога МБИ-10 ја постигна највисоката вредност од неговото воспоставување) и доведувањето на дневниот промет на само околу 200.000 евра, кандидатот со право констатира дека централната институција на пазарот на капитал во Република Македонија западна во своевидна криза во развојот. Иако се наведуваат повеќе поединечни причини за состојбите на Берзата, смета кандидатот, секоја одделно не е доволна да ги објасни случувањата. Се работи за комплекс од причини во кој доминираат неколку во определен период. Нема сомнение дека Македонија се соочува со политички и безбедносни ризици кои ги одвраќаат инвеститорите (и домашни и странски) од вложувања во долгорочни хартии од вредност. И глобалната криза врши неповолно влијание врз стопанските текови во земјата, а тоа негативно се одразува врз мотивираноста за инвестирање. Не се потценува ни недоволното (кај некои инвеститори во 2007 година и неповолното) искуство на работење со долгорочни хартии од вредност. Меѓутоа, најмалку се зборува за домашната клима за инвестирање. Надлежните се однесуваат како да нема проблеми во развојната и макроекономската политика на земјата. А од нивното решавање, всушност, зависи подобрувањето на климата за инвестирање и само со нив може да се објасни изгубената врска меѓу цените на акциите и нивната вредност на Македонска берза. Во прилог на овој заклучок говори и тоа што потенцијалните купувачи на акции не покажуваат интерес и покрај цените кои ветуваат значителни добивки. Тоа значи дека нешто не е во ред со вкупната атмосфера за инвестирање. Очигледно е дека таа треба да се подобрува со создавање на услови потенцијалните инвеститори да можат јасно да ги согледаат своите интереси од инвестирањето, со минимум ризици.

Sajnoski, Krste Debt-to-GDP Ratio and the rate of indebtedness of the Republic of Macedonia, Journal of sustainable development, Integrated Business Faculty – Skopje 2013 ISSN 1857-6095

Во овој труд кандидатот дава свој прилог во спротивставените гледања што ги предизвикува индикаторот Debt/GDP ratio на јавниот долг и за неговото значење во оценувањето на степенот на задолженост на определена земја или групи земји. Притоа, наведува аргументи со кои се елиминираат недоумиците што ги предизвикуваат случаите во кои земји со понизок Debt/GDP ratio запаѓаат во должничка криза, а други со повисок Debt/GDP ratio немаат проблеми со подмирувањето на јавните долгови.

Кандидатот со право смета дека ист debt/GDP ratio на јавниот долг на различни земји не значи ист степен на задолженост на земјите, односно ист степен на оспособеност за сервисирање на јавните обврски. Debt/GDP ratio на јавниот долг само ја покажува состојбата на долгот спрема БДП во определена земја. А дали тој Debt/GDP ratio на јавниот долг е одржлив или неодржлив зависи од повеќе фактори. Во најповолна ситуација се земјите чии валути вршат функција на меѓународна резерва, но и тие не се неограничени, без големи ризици, во позајмувањето на странски средства. Другите земји, меѓу кои и Република Македонија, својата горна граница на задолжување мораат постојано да ја усогласуваат со економската способност навремено да ги сервисираат достасаните обврски. Тоа значи да

воспостават трајна врска меѓу динамиката на економскиот раст, кој во голема мерка зависи и од ангажирањето на странски средства и на приливот на девизни средства неопходни за сервисирање на вкупниот надворешен долг.

Во овој контекст кандидатот наведува дека фактичките можности на земјата навремено да ги сервисира обврските спрема странство зависат од тоа:

- дали долговите се подмируваат со сопствена валута, како што е случај кај земјите чиишто валути се држат како валутна резерва од страна на други земји;
- каков е односот меѓу долгот во национална валута и долгот во странски валути;
- каков е фидбекот меѓу долгот и растот, особено меѓу долгот и растот на девизните приливи, бидејќи побрзиот раст на долгот води до негово зголемување и влошување на можностите за отплата;
- под кои услови се извршени позајмувањата (каматна стапка, услови- рокови, грејс периоди);
- дали земјата е членка на монетарна унија во која постои солидарност во надминувањето на определени проблеми, вклучувајќи ги и должничките кризи.

Можат да се наведат и други услови кои произлегуваат од спецификите на одделни земји, меѓутоа тие се значајни за оценка на степенот на нивната задолженост.

Sajnoski Agis, Sajnoski Krste, "Adjustment of currency convertibility", Integrated Business Faculty – Skopje 2014, ISSN 1857 – 8519

Во оваа статија авторите го свртуваат вниманието на научната јавност врз институтот валутна конвертибилност. Иако е мошне значајно економско прашање, тој е меѓу најзапоставуваните во современата економска теорија. Тоа се случува особено по укинувањето на конвертибилноста на доларот во злато во 1971 година. Кандидатот со право констатира дека денеска за валутната конвертибилност се зборува како за техника на замена на една во други валути при флукуирачки курсеви во меѓувалутните односи во светот и се третира како консеквентно решение во еволуцијата на валутната конвертибилност. Меѓутоа, според него, фактите се во спротивност со таквиот третман. Замената на една во други валути при флукуирачки курсеви е дигресија во еволуцијата на валутната конвертибилност, бидејќи со овој облик се коригираат нејзините ефекти врз рационалноста на процесот на меѓународната поделба на трудот, што инаку е приоритетна функција во изворното значење на валутната конвертибилност.

Воспоставувањето на практика на замена на една во друга валута, при флукуирачки курсеви претставува дигресија од еволуцијата на стоконите пари, кои логично требаше да завршат како светски книжни пари (со глобална валута), аналогно, како што златните пари во националните граници завршија како национални книжни пари. Наместо тоа во функција на светски пари се промовираа валутите на неколкуте најразвиени економии во светот, а валутната конвертибилност се сведе на замена на една во друга валута при флукуирачки курсеви.

Со ваквата промена, констатираат авторите, во меѓународните плаќања се заведе присилно важење на националните валути на развиените земји. Наспроти обврската за исплата на определена количина на злато или определен износ на валути конвертибилни во злато, доверителите во меѓународната размена мораат да се задоволат со наплата во определени национални валути, кои лесно се заменуваат во други валути, но кои се подложни на значителни промени на нивната вредност.

Негативните последици од дигресијата во еволуцијата на валутната конвертибилност резултираа во најголемата глобална криза по Големата депресија од 30-тите години во минатиот век. Развиените земји, чии валути вршат и функции на светски пари, скриени зад можноста за замена на нивните валути во други валути при флукуирачки курсеви, независно од кои причини, водеа релаксирана монетарна и фискална политика кои завршија со балони на реална и финансиска актива. Притоа, развиените не се потресоа затоа што дел од проблемите ги префрлуваат врз земјите кои меѓународните плаќања ги вршат со нивни валути. Во таква ситуација тие не се заинтересирани да се воведат глобална валута. А во нејзино отсуство, помалку развиените се осудени да ги трпат последиците од однесувањето на елитите во развиените економии и да се надеваат дека побарувањата што

ќе ги остварат со нив нема да губат многу од вредноста, иако надежите се сè помали, бидејќи во манипулирањето со вредноста на националните валути се наоѓа начин за ублажување на противречностите меѓу трудот и капиталот во нивните земји.

Sajnoski, Krste Exchange rate of the denar in an export oriented development strategy
Journal od Sustainable development 2012 , ISSN 1857-6095

Во овој труд кандидатот аргументирано се залага да се престане со жалови расправи било за девалвација на денарот, било за натамошна доследна одбрана на фиксниот курс на денарот независно од неповолните трендови во економските односи со странство. Тој смета дека е крајно време на девизниот курс на националната валута да му се пристапи како на цена која има клучно значење во определбата на стопанските субјекти за насочување на постојното производство и за изградба на нови капацитети. Од неговата висина зависи колку стопанските субјекти ќе се ориентираат кон пазарите во странство, а колку кон домашниот пазар. Неприфатливи се и инсистирањата за постојаната депресијација на вредноста на денарот за да се обезбеди ценовна конкурентност на домашното стопанство на странските пазари, но и на долгогодишната одбрана на фиксниот курс на денарот во однос на еврото и покрај зголемувањето на надворешно-трговскиот дефицит и порастот на надворешниот долг на земјата. Во расправите за „поддршка“ или „против“ една од споменатите алтернативи, Македонија загуби најмалку една деценија во својот развој, а што е уште полошо се потисна реструктурирањето на стопанството во насока на извозно воден раст. А можноста за остварување на траен одржлив развој е во остварувањето на извозно воден раст.

Во овој контекст кандидатот укажува дека за пресврт на неповолните трендови е суштествено нивото на девизниот курс на денарот најпрво да се утврди како „рамнотежен“ во рамките на извозно ориентираната развојна стратегија, бидејќи само таква стратегија може да генерира рамнотежа во билансот на плаќањата, одржување на задоволително ниво на девизни резерви и пораст на вработувањето. Притоа, треба да се има предвид дека (според одредбите од Статутот на Меѓународниот монетарен фонд) во утврдувањето на нивото на рамнотежниот курс не смеат да се користат многукратни девизни курсеви (различни курсеви за одделни производи или дејности) ниту директни стимулации на остварениот извоз. Меѓутоа, со правилата на Светската трговска организација се допуштени бројни мерки со кои се поттикнува развојот на одделни дејности и гранки во насока да се оствари поголема извозна ориентираност. Станува збор за примена на мерки со ограничено дејствување: ослободување од плаќање данок на добивка за определен период; ослободување на данок на добивка во висина на трошоците за капитални инвестиции; целосно ослободување од царински давачки на суровини, опрема и резервни делови; обезбедување на поповолни кредити за финансирање на извозниот циклус и модернизација на капацитетите итн. Меѓутоа, претпоставка за таква промена е изградувањето на извозно ориентирана развојна стратегија.

Со примената на мерките за поддршка на извозно ориентирано производство висината на рамнотежниот девизен курс на денарот, смета кандидатот, ќе биде на пониско ниво отколку кога би се настојувало само со депресијација на вредноста на денарот да се обезбеди конкурентност на извозот во обем кој ќе влијае да почне да се намалува надворешно-трговскиот дефицит. На овој начин се релативизираат опасностите од „чисти или голи“ девалвации на денарот кои директно го погодуваат извозно зависното стопанство и должниците во девизи (се разбира, и потрошувачите на извозни стоки), а се отвора процес на реструктурирање на стопанството врз основа на поддршка на извозот.

Madzova, Violeta and Sajnoski, Krste and Davcev, Ljupco E-Government as an Efficient Tool towards Good Governance (Trends and Comparative Analysis throughout Worldwide Regions and within West Balkan Countries) Balkan Social Science Review. ISSN 1857-8772, Stip 2013

Меѓународни публикации

Доц. д-р Крсте Шајноски Асс. Влатко Пачешкоски „The macedonian economy in the process of globalization“ International conference for business, economy and finance (1 ;Штип ; 2012) – Апстракти COBISS.MK-ID 92094218

Во овој труд се прави обид да се да се објасни како се случи во периодот на интензивни процеси на глобализација, стопанскот развој на Македонија да резултира со неповолни резултати? Дали процесите на глобализација се невини во однос на македонската економија, односно дали евентуална деглобализацијата може да доведе до подобри резултати?

Во анализата се покажува дека резултатите од направените чекори во вклучувањето на македонската економија во меѓународната поделба на трудот, врз принципите на економска глобализација, во основа се неповолни, но тоа не е поради процесите на глобализацијата, кои се објективни, туку поради неадекватното приспособување на стопанството кон нив. Станува збор за некритичко спроведување на либерализацијата на економските односи со странство со оглед на недоволната развиеност, на нарушените пазарни односи поради воениот расплет на југословенската криза и неизградена долгорочна стратегија за развој на земјата. Во очекување на поголем прилив на странски средства за динамизирање на развојот, земјата презеде поголеми обврски отколку што може да ги носи (одржување на конвертибилен статус на денарот), а изостанувањето на приливот неповолно се одрази врз стопанските текови. Состојбите се влошија со долгогодишното спроведување на политика на стабилизацијата преку монетарната стратегија за таргетирање на девизниот курс на денарот. Тоа доведе до одржување на високи каматни стапки и апресирање на курсот, што неповолно се одрази врз климата за инвестирање во земјата, а беше благопријатно за увозниците. Најлошо е што со политиката на стабилизација се супституира развојната политика. Доказ за тоа е неподготвеноста на владејачките структури во земјата, и покрај неповолните економски и социјални последици, и натаму да се истрајува на политиката која генерира незадоволителни резултати. Таквата практика е неодржлива и неопходно е да се промени. Стабилизационата и развојната политика не се алтернативи. Тие се комплементарни. Нема одржлив развој без стабилност, но и стабилноста се нарушува доколку не резултира во задоволителен одржлив развој. Стабилизационата политика е претпоставка за рационална развојна политика, меѓутоа, без развојна стратегија-стабилизационата политика завршува со нерамнотежи кои ја доведуваат во прашање остварената стабилност.

Sajnoski, Krste and Madzova, Violeta „Globalization and global currency“, Contemporary Issues in Economics, Business and Management – ISBN 978-86-6091-042-6 EBM 2013, Kragujevac, Serbia.

Во елаборацијата на темата од насловот се разгледува: а) што е глобална валута, б) како се случи националната валута на САД (подоцна и валутите на други земји) да врши и функција на светски пари, в) на кој начин вршењето на таквата улога придонесе за генерирање и избувнување на глобалната финансиска и економска криза, и г) кој тип на глобална валута може да влијае во ублажувањето, ако не и во елиминирањето на глобалните нерамнотежи.

Следејќи ги причинско-последичните врски на најголемата глобална финансиска и економска криза (во време на форсирани процеси на глобализација) во трудот се укажува дека националните валути, па било тоа и доларот, не можат соодветно да ја вршат функцијата на светски пари. Практиката покажа дека во таков систем, со можноста за водење на релаксирана монетарна и фискална политика (оправдувана со внатрешни и надворешни причини), се создаваат нерамнотежи не само во националната економија, туку и во рамките на светското стопанство. Последната криза и тешкотиите таа да се надмине се доказ дека монетарниот систем, со доларот односно националните валути во функција на светски пари, не само што ги исцрпи позитивните ефекти од неговото функционирање, туку стана и сериозна пречка за остварување и на американските подолгорочни интереси и на интересите на другите национални економии, односно на глобалната економија. Најлошо е што се загрозија објективните процеси на глобализацијата како основа за трајно надминување на кризата и потенцијалните нерамнотежи. Јасно е дека процесот на

глобализацијата е неизбежен. Меѓутоа, тој може да продолжи само доколку се променат условите во кој се остварува и се овозможи беневитите од глобализацијата да ги уживаат сите земји, а во одделни земји поголемиот дел од населението. А такви услови не се создаваат со систем во кој националните валути играат меѓународна улога. Уште помалку може да се очекува споменатата цел да се постигне во такви услови. Остварувањето на условите и на целта е во корелација со воспоставувањето на глобална валута од типот на стоковни пари. И само со таква валута светот може да се ослободи од националните проблеми кои стануваат светски.

Sajnoski, Krste and Paceskoski, Vlatko „Отсуството на глобална валута придонесе за појава на кризата и го сопира процесот на глобализација“ Меѓународен дијалог: Исток - Запад (култура, славјанство и економија), 2013. ISSN 978-608-4689-04-1

Во овој труд, кандидатот аргументира во центарот на вниманието ја става глобалната валута. Нејзиното отсуство се јавува и како причина за кризата и како пречка во развојот на процесите на глобализација. Според него, нема нешто што е толку неопходно потребно за унапредување на меѓународните економски односи во насока на продолжување на процесите на глобализација, а во исто време да е толку запоставувано и заобиколувано како што е прашањето на глобалната валута. Земјите чии валути вршат функција на светски пари (долар, фунта, евро, јен), а од тоа остваруваат и определени привилегии (кредитирање без камата) немаат интерес да се зафатат со реформирање на меѓународниот монетарен систем, секојпат наоѓајќи изговор во потребата за итно решавање на тековните проблеми - излез од рецесијата, намалување на невработеноста, забрзување на растот, намалување на нееднаквоста, избегнување на валутни војни и зголемување на протекционистички мерки итн. Притоа, секако свесно, се превидува дека трајно решавање на повеќето од овие проблеми не е можно без креирање на глобална валута и соодветни меѓународни институции.

Според кандидатот, одржувањето на статус кво односите веројатно е можно уште извесен период, меѓутоа, таквото време ќе биде исполнето со неизвесности и конфронтации, слични на денешните, но поостри, што никако не погодува на унапредувањето на објективниот процес на глобализација. Напротив, тие ќе го запираат, бидејќи без светско мерило на цените нема услови за рационална меѓународна поделба на трудот, а таа е вистинскиот мотив за продолжување на процесот на глобализацијата. Меѓутоа, нема светско мерило без светска валута, која ќе го одразува светското производство на вредности.

Укажувајќи на неуспехот на форсирањето процес на „глобализација без глобална валута“ кандидатот аргументира дека општиот интерес за глобализација е во противречност со националните интереси за зачувување на привилегиите, бидејќи станува контрапродуктивно кога глобалните цели треба да се остваруваат со национални мерила на цените. Глобалните проблеми не можат рационално да се решаваат без глобална валута, како што со националните валути кои вршат функции на светски пари не можат да се остварат глобалните цели. Со нестабилни резервни валути и со флукуирачки курсеви во интервалутните односи се оневозможува остварувањето на рационална меѓународна поделба на трудот и, врз таа основа, воспоставувањето на глобална рамнотежа. Затоа, продолжувањето на процесите на глобализација зависи од воспоставувањето на глобална валута. Само на тој начин може да се избегне генерирањето на глобални нерамнотежи и да се надминат пречките во развојот на светската трговија; меѓународните резерви да не зависат од националните валути; волуменот на резервите да расте во однос на развојот на меѓународната размена; да се спречат анархичните текови на краткорочниот капитал кој постојано ги доведува во прашање паритетите меѓу одделни валути.

Асс. м-р Влатко Пачешкоски, Доц. д-р Крсте Шајноски „Globalization and developing countries“ International conference for business, economy and finance (1 ;Штип ; 2012) – Апстракт COBISS.MK-ID 92094218

Sajnoski, Krste and Paceskoski, Vlatko „Глобализацијата како генератор на економски диспаритети во светската економија“ Промените во глобалното општество, Трета меѓународна научна конференција, 2013. ISSN 978-608-4574-58-3

Sajnoski, Krste and Paceskoski, Vlatko „Процесот на економска глобализацијата пред и по глобалната криза“. Промените во глобалното општество, Трета меѓународна научна конференција, 2013. ISSN 978-608-4574-58-3

Доц.д-р Крсте Шајноски, м-р Емилија Митева-Кацарски „The impact of media on the interest in trading with securities“ Меѓународна научна конференција: „Улогата на медиумите во промоцијата на производите и услугите“ (14-15.6.2012) ISBN 987-608-4691-00-6

Sajnoski, Krste and Paceskoski, Vlatko „Системот на меѓународни економски односи и земјите во развој во ера на глобализација“. Меѓународен дијалог: Исток - Запад (култура, славјанство и економија), 2013. ISSN 978-608-4689-04-1

Д-р Крсте Шајноски, м-р Емилија Митева-Кацарски, м-р Марина Радосављевиќ-Бојчева „The instability of euro zone and the threats of its collapse“ Меѓународна научна конференција: „Лицата на кризата“ (9- 10.3.2012), Европски универзитет – Скопје, ISBN 978-608-4574-47-7.

Доц. д-р Крсте Шајноски „Care for the stability of the euro in resolving the debt crisis in the eurozone“, Трета меѓународна научна конференција „Меѓународен дијалог: Исток-Запад“ - Свети Николе, 2012, ISBN 978-608-4559-04-7.

Д-р Крсте Шајноски, „Патот на денарот до прифаќање на еврото“, Меѓународна конференција во организација на ПБУ Меѓународен славјански институт, Свети Николе, 2011.

Меѓународни конференции

20. Доц. д-р Крсте Шајноски, „Inequity as a Cause of Financial and Debt Crisis“ Издаателство „Наука и икономика“ - Икономически университет – Варна – 2012, ISBN 978-954-21-0600-5

Во оваа статија кандидатот критички ги разгледува објаснувањата на финансиската криза во САД и на должничката криза во еврозоната. Притоа, со право укажува дека во почетокот на кризите во центарот на вниманието се најдоа непосредните причини за кризата, како што се проблемите со секундарните хипотекарни кредити, но подоцна, кога се виде дека и покрај огромната финансиска поддршка стопанствата во развиените економии не заздравуваа доволно брзо, вниманието се сврте и кон „невидливите“, кон причините кои придонесоа и овозможија да се развијат „балон економии“ и презадолжени држави, особено во еврозоната. Во оваа смисла, како клучна причина се третира порастот на нееднаквоста во САД и на нееднаквоста меѓу одделни земји во Европската унија, односно во еврозоната. Во овој контекст, кандидатот се приклучува кон ставот на авторите кои сметаат дека иако постојат повеќе причини за нееднаквоста, заеднички именител е слободниот пазар и распределбата на вредностите што се создаваат. Развојот на односите во националните стопанства и меѓу нив, врз основа на слободното делување на пазарите, не создаваат доволно финална потрошувачка, бидејќи се намалува уделот на работниците во БДП. Тоа нужно ја редуцира склоноста кон трошење. „Балоните“ се последица на владините настојувања да се ублажат противречностите меѓу сè побогатите и сè посиромашните граѓани во САД и меѓу сè побогатите и посиромашните држави во еврозоната. За таа цел во САД се води релаксирана монетарна и фискална политика, а во еврозоната се „замижува“ и на непочитувањето на договорените лимити за јавната потрошувачка и за задолженоста спрема странство.

Sajnoski, Krste and Paceskoski, Vlatko and Davcev, Ljupco „The global economic integration has no prospects without global currency“. The Future of Integration, the Future of the European Union, 2013. pp. 171-181. ISSN 978-954-23-0867-6 May 2013, Svishtov-Bulgaria.

Во овој труд кандидатот со право смета дека по какво-таквото излегување од рецесијата во која западнаа развиените земји, продолжувањето на процесите на глобална економска интеграција станува приоритетна задача на современите меѓународни економски односи. Притоа, за нејзино остварување мора да се сопре заострувањето на глобалните нерамнотежи, да престане преземањето на протекционистички мерки во однос на конкурентските економии, да се елиминира опасноста од изведување на конкурентски девалвации на националните валути за да се избегне опасноста од евентуални валутни и трговски војни.

Нема сомнение дека продолжувањето на процесите на глобална интеграција е од интерес на секоја национална економија. Бенефити од тоа остваруваат и големите и малите економии, и развиените и помалку развиените земји. Секој има интерес да продаде поскапо, а да купи поевтино, не само на домашниот, туку и на странските пазари, користејќи го притоа и ефектот од обемот на производство што се остварува преку работењето на надворешните пазари, вклучувајќи ги и позитивните конкурентски притисоци за реструктурирање на националните економии и за нивно рационално вклучување во меѓународната поделба на трудот. Секако, притоа треба да се калкулира и со определени неповолни влијанија врз националните економии и тие не треба да бидат причина за преземање на мерки со кои се нарушува процесот на глобално интегрирање.

Остварувањето на потенцијалните бенефити директно зависи од реформирањето на постојниот меѓународен економски поредок. Неговото опстојување во сегашната форма не создава простор за унапредување на глобалните интеграциони процеси. Напротив, тој генерира дезинтеграциони постапки и заострување на односите меѓу националните економии. Таквите последици можат да се надминат со креирање на глобална валута, наместо функционирањето на неколкуте национални валути во функција на светски пари. А за остварување на рационална меѓународна поделба на трудот неопходно е враќање на фиксни, но флексибилни девизни курсеви во меѓувалутните односи во светот. Во овој контекст кандидатот укажува на амбивалентната позиција на развиените земји. Опседнати со решавање на сопствените економски проблеми, елитите во националните економии се плашат од засилувањето на појавите на деглобализација, но превидуваат дека продолжувањето на процесот на глобализацијата не е можно без темелно реформирање на глобалните институции и политики, пред сè, без воспоставување на глобална валута, наспроти функционирањето на неколкуте национални во функција на светски пари.

Sajnoski, Krste and Madzova, Violeta and Paceskoski, Vlatko „The foreign direct investment and creating preconditions for economic development in transition economies“, The future of integration the future of European Union, ISBN 978-954-23-0867-6 17 May 2013, Svishtov-Bulgaria.

Madzova, Violeta and Sajnoski, Krste and Davcev, Ljupco „Monetary and fiscal policy in the process of global integration“, The future of integration the future of European Union, ISBN 978-954-23-0867-6 17 May 2013, Svishtov-Bulgaria.

Veselinova, Elena and Gogova Samonikov, Marija and Matlievska, Margarita and Sajnoski, Krste (2011) „Selecting and assessing a target firm for an international merger or acquisition“. Conference Proceedings, Economics and Management in the 21st Century - Solutions for Sustainability and Growth, 3. pp. 479-563. ISSN 978-954-23-0679-5

Matlievska, Margarita and Temjanovski, Riste and Sajnoski, Krste and Paceskoski, Vlatko and Nikolova, Elena (2011) „The influence of the legislation on the FDI's the case of the R. of Macedonia in the period 2001-2010“. D.A.Tsenov Academy of Economics – Svishtov.

Sajnoski, Krste and Matlievska, Margarita and Gaber, Stevan and Miteva-Kacarski, Emilija and Nikolova, Elena (2011) „Global imbalances and the dollar“. In: Economics and Management in the 21st Century-Solutions for Sustainability and Growth. International Jubilee Scientific Conference, 1 . Tsenov Academic Publishing House, Svishtov, pp. 169-176. ISBN 978-954-23-0677-1 (t.1).

Д-р Крсте Шајноски, „Потребен е нов модел на развој и стабилизација на економијата на Република Македонија“ Економски факултет - Прилеп (2010).

Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Кандидатот д-р Крсте Шајноски учествува во изготвувањето на три меѓународни истражувачки проекти:

1. Мерење на економскиот придонес на аудиовизуелните индустрии во Македонија (Measuring the economic contribution of the audiovisual industry), под број 03/102,2013, при што активностите во рамките на проектот завршуваат во мај 2014 година. Проектот е поддржан од страна на Меѓународниот фонд за културна разноликост (International Fund for Cultural Diversity) на УНЕСКО;

2. Во проектот No. 2011/277-811 со наслов “Restore our past to build our future”, кандидатот е ангажиран како економски евалуатор. Проектот е финансиран од Европската комисија, преку Програмата за Европска помош бр. 131266;
3. Проект за развој на курикулум за студии од втор циклус во соработка со истакнати професионалци од Данската школа за новинарство и медиуми, Универзитетот Виндесхејм во Холандија, како и Универзитетот Кардиф во Велика Британија, под број 03/345 од 2011 година. Сите активности во рамките на проектот се одвиваат во периодот од јуни 2011 до јуни 2014 година. Проектот е поддржан од УНЕСКО канцеларијата во Скопје.

Д-р Крсте Шајноски врши консултантски активности и држи стручни предавања. Бил консултант на адвертајзинг и маркетинг агенцијата „Република“, на Илирика фонд менаџмент и на Комисија за хартии од вредност. Предавал на семинарот за влијанието на информациите врз инвеститорите, организиран од Комисија за хартии од вредност на Република Македонија.

За работата се стекнал со стручни награди и признанија. Добил сертификати за учество во: „Улогата на медиумите во промоцијата на производите и услугите“ ISBN 978-608-4691-01-3; „Глобализацијата како генератор на економски диспаритети во светската економија“ ISBN 978-608-4574-59-0 и „Процесот на економска глобализација пред и по глобалната криза“ ISBN 978-608-4574-59-0.

Бизнис економскиот портал factor.mk, чиј главен уредник е кандидатот, бил рангиран како трет во категоријата најдобар бизнис информативен портал за 2013 година.

Д-р Крсте Шајноски во 2010 година е назначен за член на Универзитетската комисија за издавачка дејност при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. Член е и на четири факултетски комисии: Наставно-научен совет, член на Комисија за признавање на испити, член на Комисија за утврдување на исполнетост на услови за стекнување на статус истакнат стручњак од практиката за извесување на клиничка настава, член на Комисија за проверка на постојните учебници. Д-р Крсте Шајноски е назначен и за координатор за реализација на практичната настава на студентите.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Од горенаведеното се воочува дека кандидатот д-р Крсте Шајноски во изминатиот период, по изборот водоцент, остварил значајна научноистражувачка и стручно-апликативна дејност во областа на финансиите. Резултатите од истражувањата ги презентирал во домашни и меѓународни научни списанија, во други меѓународни публикации и на повеќе меѓународни научни конференции. Исто така, кандидатот се јавува како учесник во меѓународни научноистражувачки и стручни проекти од областите на интерес.

Освен научноистражувачката дејност, кандидатот успешно одржувал и одржува настава на неколку факултети на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип на прв и втор циклус студии, а од 2014 година ќе биде ангажиран и на трет циклус студии.

Согласно со Законот за високо образование, како и врз основа на Правилникот за единствените критериуми и постапката за избор во наставно-научни, наставно-стручни и соработнички звања на УГД во Штип, кандидатот ги исполнува сите законски критериуми за избор во академскиот назив вонреден професор.

Врз основа на изложеното, Рецензентската комисија има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип да го избере кандидатот д-р Крсте Шајноски во звањето вонреден професор за наставно-научната област *финансии* на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Благоја Наневски – претседател, с.р.

Проф. д-р Томе Неновски – член, с.р.

Проф. д-р Ристо Фотов – член, с.р.

П Р И Л О Г

Табела за вреднување на активностите на д-р Крсте Шајноски, доктор на економски науки, според критериумите за избор на наставници и соработници на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип за периодот 2009-2014 година

Ред. бр.	Наставно-образовна дејност	Број	Поени	Вкупно
3	Рецензирани скрипти од предавања и практикум: Монетарна економија - скрипта Девизен систем и девизно работење - скрипта	2	8	14
8	Рецензент на учебник, скрипта и сл.	2	1	2
9	Научно-популарни статии во стручно-методско списание	31	1	31
10	Научно-популарна статија во весник, учество во образовна РТВ програма	19	0.5	9.5
12	Ментор на одбранет магистерски труд	1	3	3
14	Ментор на одбранета дипломска работа	7	1	7
16	Член на комисија за одбранет магистерски труд	3	1	3
17	Член на комисија за дипломска работа	7	0.2	1.4
25	Предавања (неделен просечен фонд на часови во двата семестра во изборниот период) Економски факултет – Штип, Струмица, Кочани, Радовиш Монетарна економија Девизен систем и девизно работење Финансиски пазари и институции Хартии од вредности портфолио менаџмент Девизна политика Макроекономија Економија на развој Факултет за туризам и бизнис логистика – Штип и Гевгелија Надворешно трговско и девизно работење Правен факултет – Штип и Кочани Регулација на финансиски пазари Факултет за информатика - Штип Монетарна економија Финансиски пазари и институции	40	1	40
27	Одржани предавања (или консултации) и вежби на втор циклус студии по одржан курс Економски факултет Пари и банки Современи концепции на парите Управување со финансиски институции Управување со финансиски инструменти Финансирање на претпријатијата Факултет за информатика Портфолио менаџмент	20	1	20
30	Рецензент на соработници и наставници	12	1	12
	Вкупно наставно-образовна дејност:		144.9	

Ред. бр.	Научноистражувачка дејност			
3	Прегледен труд (3-8)	6	5	30
5	Труд со оригинални научни резултати објавени во зборник од трудови на научен собир во земјава (1-2) во странство (9-27)	2 19	1 2	2 38
7	Секциско предавање на научен собир во странство (9,13,14,15,16)	5	4	20
23	Рецензент на научен труд	3	1	3
	Вкупно научноистражувачка дејност:	93		
Ред. бр.	Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност			
17	Експертизи	4	2	8
13	Учесник во научен проект	3	5	15
19	Стручни награди и признанија	1	4	4
27	Член на универзитетско тело	1	5	5
28	Член на факултетски комисији	4	2	8
	Вкупно стручно-апликативна и организациско-развојна дејност:	42		
	Вкупно: НО + НИ + САОР	144.9 + 93 + 42 = 279.9		